

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Философски факултет

Катедра „Политология“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

Буяр Дескай

Докторант по политология

**на тема: КОНФЛИКТЪТ КОСОВО – СЪРБИЯ: ОТ ПРЕГОВОРИ ЗА
РЕШАВАНЕ НА ФИНАЛНИЯ СТАТУТ ДО ПОЛИТИЧЕСКИ ДИАЛОГ
(2006-2016)**

(Международни отношения)

Научен ръководител:

Проф. дпн Татяна Александрова Дронзина

София, 2021

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Съдържание на дисертацията.....	2-5
Обща характеристика на дисертационния труд.....	6-7
Първа глава: Методология.....	7-10
Значимост на темата.....	8-8
Основна изследователска хипотеза.....	8-9
Допълнителни хипотези.....	9-9
Изследователска методология.....	9-10
Втора глава: Управлението на модерните конфликти.....	10-12
Заклучения на Втора глава.....	10-12
Трета глава: Преговорите за решаването на финалния статут на Косово.....	12-14
Заклучения на Трета глава.....	12-14
Четвърта глава: Диалогът Косово – Сърбия: хронология, идеология, цели, резултати, решения.....	14-19
Заклучения на Четвърта глава.....	14-19
Пета глава: Влиянието на международните фактори в преговорите Косово – Сърбия и сравнението между ООН и ЕС като посредници.....	19-23
Заклучения на Пета глава.....	19-23
Преглед на основното изследване.....	23-24
Преглед на хипотезите и на изследователските въпроси.....	24-24
Преглед на основната хипотеза.....	24-25
Преглед на допълнителните хипотези.....	25-29
Преглед на изследователските въпроси.....	30-32
Препоръки.....	32-34
Справка за научните публикации по темата на дисертацията.....	34-35

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

ПЪРВА ГЛАВА: МЕТОДОЛОГИЯ

ВЪВЕДЕНИЕ

1.1 ЗНАЧИМОСТ НА ТЕМАТА

1.2 ОСНОВЕН ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОС

1.3 ОСНОВНА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ХИПОТЕЗА

1.5 МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

1.6 СТРУКТУРА

1.7 ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРАТА

1.7.1 ПРЕГОВОРИТЕ В МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

1.7.2 ПРЕГОВОРИТЕ И УПРАВЛЕНИЕТО НА КОНФЛИКТИ

1.7.3 КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ПРЕГОВОРИТЕ – ОПРЕДЕЛЯНЕ

1.7.4 ПРЕГОВОРИ И ПОСРЕДНИЧЕСТВО

ИЗВОДИ

ВТОРА ГЛАВА: УПРАВЛЕНИЕТО НА МОДЕРНИТЕ КОНФЛИКТИ

ВЪВЕДЕНИЕ

2.1 ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА МОДЕРНИТЕ КОНФЛИКТИ

2.1.1 КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ЕТНИЧЕСКИЯ КОНФЛИКТ

2.1.2 ПРИЧИНИТЕ ЗА ЕТНИЧЕСКИТЕ КОНФЛИКТИ

2.1.3 ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯТА НА ЕТНИЧЕСКИТЕ КОНФЛИКТИ

2.2 ПРЕГОВОРИТЕ КАТО НАЧИН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ
КОНФЛИКТИ

2.2.1 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ПРЕГОВОРИ

2.2.2 ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ПРЕГОВОРИ

2.2.3 УСЛОВИЯТА ЗА УСПЕШНИ МЕЖДУНАРОДНИ ПРЕГОВОРИ

2.2.4. МОДЕЛИ НА НЕУСПЕШНИ МЕЖДУНАРОДНИ ПРЕГОВОРИ

2.3 ПОСРЕДНИЧЕСТВОТО КАТО НАЧИН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНИ
КОНФЛИКТИ

2.3.1. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА МЕЖДУНАРОДНОТО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

2.3.2. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

2.3.3 УСЛОВИЯ ЗА УСПЕШНО МЕЖДУНАРОДНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

2.3.3.1 ЗНАЧЕНИЕТО НА ПРАВИЛНАТА ХРОНОЛОГИЯ НА ПОСРЕДНИЧЕСТВОТО
ЗА УСПЕШНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

2.3.4. МОДЕЛИ НА НЕУСПЕШНО МЕЖДУНАРОДНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

ИЗВОДИ

ТРЕТА ГЛАВА

ПРЕГОВОРИТЕ ЗА РЕШАВАНЕТО НА ФИНАЛНИЯ СТАТУТ НА КОСОВО

ВЪВЕДЕНИЕ

3.1 ПРОИЗХОДЪТ И ХРОНОЛОГИЯТА НА КОНФЛИКТА

3.2 ВЪОРЪЖЕНИЯТ КОНФЛИКТ И ВЪВЛИЧАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНАТА ОБЩНОСТ

3.2.1 КОНФЕРЕНЦИЯТА В РАМБУЙЕ

3.2.2 ПРОТИВОРЕЧИЯТА МЕЖДУ СТРАНИТЕ И НЕПОДЛЕЖАЩИ НА ПРЕГОВОРИ ПРИНЦИПИ

3.2.3 ПРЕДЛОЖЕНИЕТО НА КОНТАКТНАТА ГРУПА НА КОНФЕРЕНЦИЯТА В РАМБУЙЕ

3.2.4 ПРОДЪЛЖАВАНЕТО НА ПРЕГОВОРИТЕ В ПАРИЖ

3.2.5 ПРОВАЛЪТ НА ПРЕГОВОРИТЕ И ВОЕННАТА ИНТЕРВЕНЦИЯ

3.2.6 СТРУКТУРНИ АСПЕКТИ НА ПРОВАЛА НА ПРЕГОВОРИТЕ

3.3 НАЧАЛОТО НА ПРЕГОВОРИТЕ И ПОЗИЦИИТЕ НА СТРАНИТЕ

3.4 ВИЕНСКИТЕ ПРЕГОВОРИ ЗА ФИНАЛНИЯ СТАТУТ НА КОСОВО

3.5 РОЛЯТА НА КОНТАКТНАТА ГРУПА В ПРЕГОВОРИТЕ

3.6 ФОРМАТЪТ И СЪДЪРЖАНИЕТО НА ПРЕГОВОРИТЕ

3.7 ДОКЛАДЪТ НА СПЕЦИАЛНИЯ ПРАТЕНИК ЗА БЪДЕЩИЯ СТАТУТ НА КОСОВО

3.8 ОПИТЪТ НА ТРОЙКАТА ДА РАЗБЛОКИРА ПРЕГОВОРИТЕ

3.8.1 ПРЕКИТЕ РАЗГОВОРИ И ПРЕДЛОЖЕНИЕТО НА ТРОЙКАТА

3.9 КРАЯТ/ПРОВАЛЪТ НА ПРЕГОВОРНИЯ ПРОЦЕС И ОБЯВЯВАНЕТО НА НЕЗАВИСИМОСТТА

ИЗВОДИ

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: ДИАЛОГЪТ КОСОВО – СЪРБИЯ: ХРОНОЛОГИЯ, ИДЕОЛОГИЯ, ЦЕЛИ, РЕЗУЛТАТИ, РЕШЕНИЯ

ВЪВЕДЕНИЕ

4.1 ВЛИЯНИЕТО НА МНЕНИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СЪД ВЪРХУ ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ КОСОВО И СЪРБИЯ

4.2 НАЧАЛОТО НА ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ

4.2.1 ХРОНОЛОГИЯ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИАЛОГА

4.2.2 СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА НОРМАЛИЗАЦИЯ НА ОТНОШЕНИЯТА

4.2.3 СПОРАЗУМЕНИЕТО КОСОВО – СЪРБИЯ ЗА РЕГИОНАЛНОТО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО НА КОСОВО

4.3 ПОЗИЦИИ НА СТРАНИТЕ В ДИАЛОГА

4.3.1 ПОЗИЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА КОСОВО

4.3.2 ПОЗИЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ

4.4 ПЛАТФОРМИТЕ ЗА ДИАЛОГА

4.4.1 ПЛАТФОРМАТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО НА РЕПУБЛИКА КОСОВО ЗА ДИАЛОГА С РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ

4.4.2 ДИАЛОГЪТ – ИНСТРУМЕНТ ЗА МЕЖДУНАРОДНОТО ЗАСИЛВАНЕ НА КОСОВО

4.4.3 СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА СТАБИЛИЗАЦИЯ И АСОЦИАЦИЯ

4.4.5 ВЪТРЕШНИЯТ ДИАЛОГ В КОСОВО И ПОГЛЕДЪТ ОТ ПУБЛИЧНАТА ПЕРСПЕКТИВА

4.5 ПЛАТФОРМАТА НА РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ ЗА ДИАЛОГА С РЕПУБЛИКА КОСОВО

4.5.1 РЕЗОЛЮЦИЯТА НА СЪРБИЯ ЗА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ РАЗГОВОРИ

4.5.2 ВЪТРЕШНИЯТ ДИАЛОГ В СЪРБИЯ И ПОГЛЕДЪТ ОТ ПУБЛИЧНАТА ПЕРСПЕКТИВА

4.5.3 АСОЦИАЦИЯТА НА СРЪБСКИТЕ ОБЩИНИ И РОЛЯТА НА МЕСТНИТЕ СЪРБИ В ДИАЛОГА

4.6 ПРОЦЕСЪТ НА ПРИЛОЖЕНИЕ НА СПОРАЗУМЕНИЯТА

4.7 ИЗВОДИ/ОБОБЩЕН ПРЕГЛЕД НА ПРОЦЕСА

ПЕТА ГЛАВА: ВЛИЯНИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФАКТОРИ В ПРЕГОВОРИТЕ МЕЖДУ КОСОВО – СЪРБИЯ И СРАВНЕНИЕТО МЕЖДУ ООН И ЕС КАТО ПОСРЕДНИЦИ

ВЪВЕДЕНИЕ

5.1 РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ

5.2 ЕФЕКТИВНОСТТА НА ЕС КАТО ПОСРЕДНИК

5.2.1 ДОГОВОРНИТЕ ОТНОШЕНИЯ И ИНТЕГРАЦИЯТА В ЕС КАТО СТИМУЛ ЗА СПОРАЗУМЕНИЕ МЕЖДУ СТРАНИТЕ В ДИАЛОГА

5.2.2 ТИПОВЕТЕ ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ЕС

5.3 РОЛЯТА НА ООН В ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ

5.3.1 ЕФЕКТИВНОСТТА НА ООН КАТО ПОСРЕДНИК ЗА МИРА

5.3.2 ПРИТЕЖАВАНЕТО НА ЗАДЪЛЖАВАЩИ МЕХАНИЗМИ

5.4 РОЛЯТА НА СЪЕДИНЕНИТЕ АМЕРИКАНСКИ ЩАТИ В ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ

5.5 РОЛЯТА НА РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ В ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ

5.6 ВЛИЯНИЕТО НА ДИАЛОГА КОСОВО – СЪРБИЯ ВЪРХУ СТРАНИТЕ ОТ РЕГИОНА

5.7 СРАВНЕНИЕ НА ПОСРЕДНИЧЕСКИТЕ ПРАКТИКИ НА ООН И ЕС В ПРЕГОВОРИТЕ КОСОВО – СЪРБИЯ

ИЗВОДИ

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ/ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

6.1 ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

6.2 ПРЕГЛЕД НА ХИПОТЕЗИТЕ И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ВЪПРОСИ

6.3 ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНИТЕ ХИПОТЕЗИ

6.4 ПРЕГЛЕД НА ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ ХИПОТЕЗИ

6.5 ПРЕГЛЕД НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ВЪПРОСИ

6.5 ПРЕДИМСТВА И ОГРАНИЧЕНИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

6.6 ПРЕПОРЪКИ

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Предложената дисертация съдържа резюме, хронологията и анализи на целия процес, който обхваща Косово в следвоенния период до политическия диалог между Прищина и Белград след независимостта на Република Косово и, като такава тема, може да се смята, че това е първият път, когато се разглежда на равнище докторска програма в Софийския университет.

С постоянните консултации и препоръки на ментора, проф. Татяна Дронзина, заглавието на дисертацията е: **КОНФЛИКТЪТ КОСОВО – СЪРБИЯ: ОТ ПРЕГОВОРИ ЗА РЕШАВАНЕ НА ФИНАЛНИЯ СТАТУТ ДО ПОЛИТИЧЕСКИ ДИАЛОГ (2006-2016)**

В последващите глави се представя и един аналитичен преглед посредством различни научни препратки относно теорията на преговорите и управлението на конфликти, също и

официални източници и научни препратки от установяването на международната администрация в Косово - (UNMIK), преговорите за окончателния статут, Декларацията на независимостта, съветническото мнение на Международния съд на ООН и краят на това пътуване, като последна глава, политическият диалог.

Фокусът на изследователските анализи в този текст е върху политическия диалог между Прищина и Белград, една реалност, която направи от Косово отправна точка като текущ въпрос на политическите преговори. Така, по тази причина, случаят на Косово, юридическите и политическите аргументи на страните, конфронтирането на преговорните платформи и посредническият подход на ЕС, правят от този въпрос релевантен и привлекателен предмет за изследователите.

Въпреки че изследването се занимава с дълъг период от време, основната ос на темата е фокусирана върху отраженията и влиянието на политическите преговори върху двустранното сътрудничество между Косово и Сърбия и засилването на международната субектност на Република Косово посредством тези преговори.

Предметът на неговото съдържание включва кратък преглед на сферата на международните преговори, освен това се подчертава как Косово се оказва в дневния ред на ЕС и също, като подвъпрос, ролята на Европейския съюз като посредник в мирните преговори.

В изследването се развива една аналитична рамка за проучване на посредническата ефективност на Европейския съюз. За да се изпробва нейната емпирична правдоподобност, тя се прилага към случая на посредничеството на ЕС между Косово и Сърбия. В заключението на тази теза, се оценява отражението и влиянието на политическия диалог в отношенията между Косово и Сърбия и се обяснява какво е спечелило Косово от него за засилване на международната субектност и вътрешната консолидация. Също така, покрай преговорите Косово – Сърбия и теоретичните концепции за властовата непропорционалност, посредническата формула, интересите и схващанията на вътрешните и външните актьори, се дават някои препоръки, които могат да предизвикат интерес сред бъдещите изследователи в този сегмент.

ПЪРВА ГЛАВА

МЕТОДОЛОГИЯ

Тази изследователска теза е за международни преговори, със специфичен фокус върху политиките и практиките на преговорите от един теоретичен мултидисциплинарен подход, концентриран върху практическите политически преговори между Косово и Сърбия. Въпреки че преговорите имат историческа важност в развитието на двустранните отношения и въпреки осъзнаването на нарастващия академичен интерес към отношенията между Косово и Сърбия, все още има недостиг на академична литература в този сегмент и, съответно, е сигурно, че има нужда от повече изследвания по тази тема. Моделите на практическо сътрудничество в това взаимоотношение са непроучени от академична перспектива, като само около дузина статии могат да бъдат намерени при проучване, както и различни частични мнения. Международните конфликти са станали доста типична черта на международните отношения. Заедно с тяхното нарастване, вероятно са били използвани многобройни методи за излизането от конфликта или за неговото разрешаване. Така, в тази дисертация се цели да се насочи особено внимание върху преговорите. Преговорите са един от най-обичайните отговори на всеки конфликт. Те са един комплексен процес, използван за уреждането на спорове по конкуриращи се интереси, ресурси или позиции. Степента на преговорите варира широко от чести всекидневни преговори между индивиди до комплексни преговори между държави. Съответно, резултатите от преговорите могат да имат различни последствия. Следователно, това изследване цели да помогне за преодоляването на липсата на емпирични сведения и на академична литература за политиките и практиките на политическите преговори с главен фокус върху отношенията между Косово и Сърбия. Това изследване е приложимо за избрания случай, като неговите резултати могат да бъдат полезни за тях, за да се покажат потенциалните пречки в приложението към бъдещи политически процеси в международните преговори и управлението на конфликти.

ЗНАЧИМОСТ НА ТЕМАТА

Това проучване е важно, тъй като ще даде значителен принос с нови знания в областта на практическите преговори между две независими страни: Република Косово, която разглежда този процес като диалог между две независими страни, и Сърбия, която не признава Косово като независима държава, третираща преговорите като едно техническо равнище на разговори. По-нататък, друг важен елемент се занимава с концепциите за политическите преговори в такива двустранни и многостранни парадигми, вземайки

предвид, че Косово има важна роля в дневния ред на динамиките на външната политика на ЕС, както и на други актьори. Въз основа на това, смята се, че диалогът между Косово и Сърбия и ролята на ЕС като посредник в мирните/политическите преговори заслужава по-голямо академично внимание. Също така, това проучване, което се основава на релевантни академични източници, както и на използването на директни интервюта с членове на делегацията на Косово, ще осигури полезни практически размисления за професионалистите, които целят да се занимават с преговорите в своята работа/кариери. Важността на проучването, също така, се състои в описването на практическия опит на преговарящите, които ефективно са преговаряли споразуменията и са разрешавали конфликти. Целта на това феноменологично изследване е да разбере стратегиите, които преговарящите и посредниците използват в международните преговори и управлението на конфликти. За постигането на тази цел е използван един качествен описателен подход. Изследването претендира да намери специфични познавателни конструкции, които влияят успешно в преговорите и управлението на конфликти. Това проучване може да служи като наръчник за лидери, които преговарят по комплексни случаи и управляват трудни конфликти и се стремят да допринесат към конструкцията на най-добрите практики за преговарящи в световен мащаб.

ОСНОВНА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ХИПОТЕЗА

Основната концепция на това изследване са преговорите като инструмент за управление на конфликти. Това изследване включва отношението между три променливи (принципи на преговорите, качество и резултати от преговорите и ролята на посредника в политическия диалог между Косово и Сърбия), базирайки се на принципа на международните преговори.

Основна хипотеза

- ЕС, като посредник, използва договорните отношения със страните в конфликт, за да ги стимулира да постигат прогрес в посредническия процес, докато ООН разчита предимно на външни актьори

Допълнителни хипотези

- *Липсата на задължаващ механизъм на ЕС затруднява приложението на постигнатите в резултат на преговорите споразумения;*

- *Моделите на ЕС и на ООН за управление на кризи се легитимират взаимно;*
- *Разрешаването на случая Косово – Сърбия зависи от желанието на страните в конфликта за компромиси;*
- *Липсата на единство в ЕС и неопределеността по въпроса за Косово са пречки за приложението на споразуменията;*
- *Наличието на „студен мир“ и на „скрито напрежение“;*
- *Влиянието на други вътрешни и външни фактори в преговорите;*
- *Диалогът е ключ за бъдещите междудържавни отношения на Косово и Сърбия.*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА МЕТОДОЛОГИЯ

Въз основа на концептуалния модел и хипотезите, представени в предходното описание, тази дисертация е изследвана на случай, по самата си същност. Целта на изследването е да даде отговор на въпроса дали политическите преговори имат влияние върху отношенията между Косово и Сърбия. Изследването е главно качествено в подхода си, заради приетото значение на контекста и рамката, така че да позволи по-задълбочено разбиране. Но, за да се проведе този анализ, изследването се базира също така и на вторично събрани данни, използвайки смесени методи, качествени и количествени, и целта е да се използва описателен изследователски подход, опитвайки се да се изградят теоретическите рамки на един план, основан на индуктивна логика заради изследването на една развиваща се дисциплина, с отсъствието на съществуващо преди това изследване по темата и с трудности за емпирично тестване на хипотезите. С използването на смесени изследователски методи ще се направи възможно да се проведе едно изследване, в което двата метода се допълват един друг и представят едно по-добро разбиране. Да се реализира това изследване в необходимата степен, дисертацията трябва да отговори на целите на изследването и това се анализира в две измерения: постигането на целта и регулирането на конфликта. Също така, изграждането едновременно на концепции и емпирични данни, с литературата за международните преговори и международното посредничество, се прави опит да се направят изводи и да се аргументира един отговор на настоящето изследване. В допълнение на научните ресурси и сравнителните материали, една значителна част от изследването се фокусира също така върху провеждането на интервюта с членовете на преговорния екип.

ВТОРА ГЛАВА

УПРАВЛЕНИЕТО НА МОДЕРНИТЕ КОНФЛИКТИ

Заключения на Втора глава

В широка област като управлението на конфликти, това, което се простира през нивата, включително на индивидуално, групово, организационно, национално и се отразява върху потенциала на всеки вид взаимозависимо взаимодействие, теорията също така е средство за свързване и подреждане на малките общности на изследване, работейки върху части от това огромно пространство.

Всяко изследване има различен подход. В тази глава се третира един теоретичен аспект на управлението на конфликти и следователно преговорите и посредничеството като инструмент за разрешаването на конфликти. Докато, в следващите глави, изграждането на концепции и емпирични данни едновременно; посредством литературата за международните преговори и международното посредничество, прави се опит да се формират изводи и да се аргументира един отговор на това изследване и да се представи концепцията на международните преговори и управлението на конфликти като една взаимовръзка между практиката и теорията.

„Изследването на международния конфликт обхваща едно важно пространство в изследванията на международните отношения. Много от изследванията на международния конфликт са насочени към изследването на миналите и настоящите начини за неговия контрол, управление или разрешаване. Обхватът и степента на изследването на конфликта, като цяло, и неговото управление и разрешаване, в частност, предполага че съществува широко разнообразие от подходи как тези теми трябва да бъдат изследвани. Някои от тези подходи се различават от гледна точка на същественото съдържание: как те определят базовите явления в изследването, кои променливи те вземат под внимание за тези явления и, разбира се, от гледна точка на същественото описание и анализите на конфликтния процес”.

Преговорите и посредничеството в мирните процеси и като превантивна мярка стават все по-популярни инструменти за разрешаването на конфликти от ЕС. Европейското ангажиране в мирните процеси на Балканите датира още от ранните дни на конфликта, свързан с дезинтеграцията на бивша Югославия. Постепенно, оттегляйки се в хода на

конфликта в бивша Югославия, Европейският съюз се появява отново на дипломатическата сцена в началото на 21-ви век и края на войната в Косово.

Според Ерик Плениц, с връщането на масата през 2001 г., с неговата роля като един от посредниците в конфликта между албанците и Република Македония, Европейският съюз увеличава своята ангажираност в посредничеството в Балканския регион, кулминирайки в диалога Прищина – Белград. Започнали през март 2011 г., под покровителството на Европейския съюз, разговорите за статута постепенно водят до подписването на Брюкселското споразумение през 2013 г.

Въпросите, повдигнати в това изследване, могат да подпомогнат и следващи изследователи да продължават проучванията в тази област.

Но, въз основа на идентифицираната концепция, докато има няколко пътя за разрешаването на конфликта, това може да бъде постигнато само чрез преговори. Още повече, дори проф. Зартман Беркович и други, на които се позоваваме в тази глава, дискутират, в различни изследвания, важноста на преговорния процес в постигането на разрешаване на конфликта. Тези идеи, също така, установяват параметрите на избора за справяне с очевидните ограничения. Съживяването на конфликтите, центрирани върху етническите претенции на Балканите и в Кавказ, Африка и Южна Азия, провокира подновяването на дебата между социалните учени относно природата и значението на етничността в съвременните общества.

Между другото, това е едно теоретично въведение към концепцията и типовете конфликти, докато войната между Косово и Сърбия, макар и външно и от различни актьори, може да бъде категоризирана по различни начини, едно нещо е неоспоримо – тя придобива огромен международен обхват и следователно успява да активира всеки световен военно-дипломатически механизъм, с главна роля на ООН и НАТО. Обаче, всички конфликти имат своя собствена специфика и в следващите глави се прави опит да се направи взаимовръзка между други модели и случая Косово – Сърбия.

ТРЕТА ГЛАВА

ПРЕГОВОРИТЕ ЗА РЕШАВАНЕТО НА ФИНАЛНИЯ СТАТУТ НА КОСОВО

Заклучения на Трета глава

Горният хронологичен преглед показва, че след войната, за един относително дълъг период, дебатът относно финалния статут на Косово, е ефективно замразен. Първите преки разговори между косовските албанци и сръбските лидери започват през октомври 2003 г. Косово е изолирана територия за повече от осем години. Въпреки дълбоката модернистична основа на подхода „стандартът преди статута“, оформен от Временната административна мисия на ООН в Косово (UNMIK), след политиките на условност и идеята за „спечелен суверенитет“, международната общност действа, за половин десетилетие, в наивно отхвърляне на продължаваната релевантност на уверената в себе си държавност. Фактически, това усилва климата на повишената несигурност, в която конфликтът остава замразен. Чак след публикуването на „Докалда на Ейде“, разрешаването на международния юридически статут на Косово се превръща в приоритет на международния дневен ред. Този процес кулминира в доклада на Специалния пратеник на Генералния секретар на ООН, Марти Ахтисаари, през март 2007 г. Международната общност, както изглежда, накрая разбира, че е нужно да се затвори празнината в суверенитета, която се отваря, когато се приемат преходни управленски функции за неопределен период от време.

Международните усилия за разрешаването на въпроса за статута на Косово посредством преговори, които стартират през 2005 г. под лидерството на бившия финландски президент Марти Ахтисаари, приключват с обявяването на независимостта на Косово през 2008 г., бърз провал на надеждата за всеобхватно решение. Оттогава, Сърбия се съпротивлява на интеграцията на Косово в регионалните и международните институции.

От началото до края на процеса за статута на Косово, възгледите на двете страни остават диаметрално противоположни. С оглед на трагичните събития през 90-те години и фактическото пълно отделяне от сръбската държава, постигнато в резултат на войната през 1999 г., Прищина не би могла да приеме нищо друго, освен независимост за Косово, докато Белград, по свои собствени исторически и конституционни причини, би могъл да се представи всякакъв вид резултати, само без независимост.

Второто най-добро решение, каквото е работното предложение на повечето от международните участници в процеса, би бил един план за всеобхватно уреждане, подкрепен от резолюция на Съвета за сигурност на ООН. Едно такова всеобхватно предложение фактически е изработено от Ахтисаари след няколко месеца на дискусии със страните. То се фокусира в частност върху осигуряването на правата на сръбското

население в Косово посредством разширено местно самоуправление и конституционни гаранции и защитата на религиозното и културното наследство. То се занимава също така с икономически въпроси и с тези на сигурността и предвижда значителни промени в международното присъствие в Косово. Обаче, когато това предложение се представя за одобрение в Съвета за сигурност на ООН през пролетта на 2007 г., отношенията между Москва и Запада се влошават значително и Русия (с подкрепата на Китай) блокира съответната проекторезолюция. Тъй като по-нататъшното забавяне на решаването на статута на Косово би довело до развитието на опасна динамика на терена, остава само една трета, относително незадоволителна възможност: обявяването на независимостта от Прищина.

След решението, обявяването на независимостта се подкрепя от много ключови страни, но също така някои други страни със значителна мощ, са против и това е сигнал за една тежка борба за международна субектност.

Обаче, пътят към независимостта, е много дълъг. Повече от осем години след единодушното одобряване на Резолюция 1244 (1999) от Съвета за сигурност на ООН, международната общност се опитва да намери решение за „финалния статут” на Косово. През февруари 2007 г. този дебат се ускорява; Специалният пратеник на Генералния секретар на ООН, г-н Марти Ахтисаари, обявява плана си за поставянето на Косово по пътя на независимостта. Планът, въпреки че е напълно поддържан от Запада, е изцяло оспорен в Сърбия и в Русия. За да се влошат нещата още повече, отношенията между Руската федерация и някои западни страни като Съединените американски щати и Обединеното кралство, се развалят бързо в резултат на конфликтните интереси.

Планът на Ахтисаари е компромис, който предлага на албанците в Косово перспективата на независимостта, на сърбите в Косово разширени права, сигурност и привилегировани отношения със Сърбия, а на Сърбия шанса да остави миналото зад себе си веднъж и за винаги и да осъществи своето европейско бъдеще.

Това е най-добрата рецепта за създаването на мултиетническо, демократично и децентрализирано общество и съответства на мултиетническия проект на ЕС за страните от Западните Балканите, на които напоследък се предлага перспективата на присъединяването. Трябва да бъде отбелязано, че Косово не създава прецедент за други неразрешени конфликти. В единодушно приетата Резолюция 1244 (1999), Съветът за сигурност реагира

на действията на Милошевич в Косово, отказвайки роля на Сърбия в неговото управление, поставяйки Косово под временната администрация на ООН и предвиждайки политически процес, който е предназначен да определи бъдещето на Косово. Комбинацията от тези фактори прави обстоятелствата около Косово изключителни.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ДИАЛОГЪТ КОСОВО – СЪРБИЯ: ХРОНОЛОГИЯ, ИДЕОЛОГИЯ, ЦЕЛИ, РЕЗУЛТАТИ, РЕШЕНИЯ

Заключения на Четвърта глава

Последващите срещи, проведени с посредничеството на ЕС и под продължаващ мониторинг, не успяват да донесат нормализация на отношенията между двете страни. Въпреки значителните подобрения, свързани с интеграцията на местните сърби в косовската ситема и понижаването на етническите напрежения, Косово и Сърбия до ден днешен остават блокирани в един политически и дипломатически спор относно държавността на Косово и неговия международен статут. Въпреки това, независимо от постиженията в текущия диалог и провалите на двете страни да прилагат някои от вече договорените разпоредби и споразумения, политическите пречки и по-мощни геополитически събития и фактори, пълната нормализация на отношенията между Косово и Сърбия все още остава високо в дневния ред на Европейския съюз.

Въпреки това, правителството признава и оценява резултатите, постигнати на диалога в Брюксел, които са в полза на косовската държава. Брюкселското споразумение за нормализация на отношенията между двете държави на 19 април 2013 г., ратифицирано от парламента на Република Косово и Брюкселските споразумения от техническия диалог (2011-2012), допринасят значително за засилването на държавата Косово във вътрешен и в международен план, помагайки за консолидирането на суверенитета на Косово във всяко отношение, както и напредъка на Косово по пътя към европейската и евроатлантическата интеграция. Диалогът в Брюксел, във вътрешен план, допринася за консолидацията на суверенитета на Косово в северната част на страната посредством демонтирането на паралелните структури на Сърбия в Косово в областите, посочени в споразуменията и интеграцията на лицата от сръбската общност (бившия персонал на тези структури) в държавните институции на Косово. Той, също така, прави възможно установяването на

междудържавна граница между Косово и Сърбия и разполагането на косовските държавни власти на двата гранични пункта в северната част на границата, които бяха унищожени от Сърбия след обявяването на независимостта на Косово през 2008 г. В международен план, Брюкселският диалог допринася за засилването на евроатлантическото бъдеще на Косово, подпомагайки напредъка на членството на Косово в международни и регионални организации, увеличавайки броя на признаванията, подобрявайки образа на косовската държава в света и следователно засилвайки доказателството, че независимостта на Косово е фактор за мир и стабилност в региона и извън него.

Също така, водачът на делегацията на Република Косово вижда в позитивна светлина хода на диалога между Косово и Сърбия. Въз основа на тази платформа и с ожесточена преговорна битка косовската страна успява в консолидацията на държавата Косово в северната част на страната и отстранява намесата на Сърбия чрез отмяната на сръбските паралелни структури в северно Косово, както и в реципрочността между двете държави и в междудържавното сътрудничество. Постигнатите споразумения спазват реципрочността между двете държави, правейки възможно постигането на много успехи, включително установяването на междудържавна граница със Сърбия посредством споразумението за Интегрирано управление на границата, премахването на сръбските паралелни структури на север в съответните сфери като полиция, правосъдие, митници и други, премахването на паравоенната структура „Гражданска защита“, участието на четирите общини в косовските избори, интеграцията на сръбите от тази част в институционалната система на Косово и други. С други думи, суверенитетът на Косово върху северната част на страната, който беше засегнат от Сърбия до началото на този диалог, вече е консолидиран.

Междувременно, за бившия министър на външните работи на Албания Бесник Мустафай насилственото отделяне на Косово от Сърбия през 1999 г. и обявяването на неговата независимост през 2008 г., естествено е оставило зад себе си множество проблеми, които изискват спешно решение. В своята същност, тези проблеми са главно от техническо, икономическо или дори от културно естество, но задължително с юридическа основа. По много обективни причини, които са свързани с различната степен на единство на една или друга държава, тяхното решаване е много по-спешно за Косово като нова държава в процеса на нейното формиране и утвърждаване на национално и международно равнище, дали чрез този диалог или под международна опека. Но те трябва да бъдат приети предварително от

всички страни като проблеми, които съществуват между две съседни държави, независими и суверенни. Единственият начин за тяхното разрешаване е чрез двустранен диалог. Разрешаването или неразрешаването на тези проблеми по никакъв начин не може да доведе до исторически поврат за връщане към статута, който тези две държави са имали преди 1999 г.

„В този смисъл, не смятам, че има място за обширни, комплексни платформи. Изброяването на проблемите би било достатъчно, подреждането на приоритетите и изключването на тези проблеми, за които се предполага, че могат да бъдат разрешени автоматично посредством многостранни споразумения, в които Косово и Сърбия участват, каквото е ЦЕФТА. Но едно необходимо условие за двете страни е да приемат предпоставката, че няма връщане назад. Това би поставило двете държави на равна основа по време на преговорите като независими и суверенни държави. И би създавало необходимия за истински диалог климат между двете държави, които са еднакво заинтересовани от справедливо решение. Това не се е случило досега”.

Без подценяване на важноста на всяко постигнато споразумение, д-р Антон Панчев, експерт по политическите процеси в Косово и региона, смята че отправна точка за преговорната платформа на Косово трябва да бъде защитата на суверенитета. „Като цяло, по време на тези преговори със Сърбия, Косово трябва да се стреми към защитата на своята независимост, суверенитет, териториална цялост, както и да не позволява отстъпки във връзка с конституционните принципи. Това е най-естественото поведение и най-добрата стратегия за защита на държавните интереси и на всички общности, които живеят в Косово”.

Въпреки броя на успехите, изброени от правителството, отношенията „за” и „против” от изследователите, се заключава, че много чувствителни теми все още не са отворени в диалога.

„Диалогът все още не се е насочил към трънливи въпроси като сръбските военни престъпления срещу албанците в Косово, военните репарации и този за изчезналите лица в Косово (оценявани на 1700)”. От 2016 г. диалогът се протака, както и приложението на много споразумения. Това става най-вече, защото Сърбия продължава своята агресивна кампания да не позволява членството на Косово в регионални и международни организации, включително ЮНЕСКО, Интерпол и Вътрешно-европейската организация на

данъчната администрация (ЮТА), което е в противоречие с постигнатите споразумения и е в пряко противоречие с принципите и духа на диалога. И, защото Сърбия лобира пред страните, които признават Косово за суверенна държава, да оттеглят своите признавания. Междувременно, от гледната точка на г-н Миленкович, диалогът, с посредничеството на ЕС, е важен за установяването на отношения и за усилията за разрешаване на общите, всекидневни въпроси пред гражданите от двете страни на Интегрираното управление на границите. В тази точка е все по-ясно, че финалното споразумение ще бъде постигнато с използването на различен път и с подкрепата от друга глобална сила, без увеличаване на участието на ЕС. В този смисъл, важноста на диалога между Прищина и Белград е в успокояването на политическите напрежения и в позволяването на двете политически структури да се приближат към финалното споразумение и да подготвят себе си и своята публика за отстъпки.

Други подобрения в Косово, във връзка с интеграцията на косовските сърби, които дискусивно не могат само да се отдадат на диалога, включват разширяването от правителството на Косово на неговите правомощия върху общините в северните части на Косово, където полицията, съдебните и митническите институции на Косово изпълняват своите задължения и функции въз основа на Конституцията и законите на Косово. Също така, за първи път косовските сърби избират свои представители на местни избори през 2013 г. Понастоящем, една четвърт от общините в Косово се управляват от сръбски косовски кметове. Оттогава косовските сърби избират свои политически представители, които се включват във всички национални институции на Косово (включително парламента на Косово и висши управленски позиции като заместник министър-председатели, министри, заместник-министри и съветници). Косовските сърби, също така, започват да се присъединяват към Силите за сигурност на Косово. Сърбия все още продължава да поддържа силни властови позиции в Косово посредством своето влияние в политическите партии на косовските сърби и с нейната директна поддръжка за паралелните структури в Косово. Заслужава внимание гледището, че диалогът в Брюксел е подготвен от двата предходни мирни процеса, които Косово развива със съседна Сърбия, с посредничеството на международната общност. Мирната конференция в Рамбуйе през 1999 г. приключва войната в Косово и трасира пътя за освобождението на Косово, докато преговорите за статута във Виена трасират пътя за независимостта на Косово. Косово излиза победител от

двата мирни процеса, докато Сърбия се проваля с неподписването на споразуменията. Диалогът в Брюксел трябва да доведе до взаимно признаване между двете държави, което ще трасира пътя за мирно и европейско бъдеще на двете държави.

Дори гледната точка от Сърбия има за резултат увеличаването на вниманието заради факта, че този процес е предусловие за пътя към ЕС.

Разрешаването на въпросите с Косово остава главно предусловие за Сърбия в нейния път към членството в ЕС. Европейският съюз и в частност някои от неговите ключови членове, системно изтъкват, че пътят към членството в ЕС за Сърбия „минава през Косово”. В този контекст, с поемането на президентския пост, Александър Вучич инициира един вътрешен диалог, за да постигне широк консенсус в Сърбия относно бъдещето на отношенията Косово – Сърбия. В допълнение към постигането на консенсус относно бъдещето на отношенията с Косово, Вучич също така търси предприемането на конкретни стъпки в тази връзка, включително конституционни промени, така че Сърбия да може да напредва по своя европейски път. В един автобиографичен текст, Вучич казва, че: „време е за хората повече да не действат като щрауси и да крият главите си в пясъка. Ние трябва да се стремим да станем реалистични, не да си позволяваме да губим или да предаваме това, което имаме. Но ние не трябва да очакваме, че ще спечелим отново това, което сме загубили”. Този диалог включва всички релевантни институции и структури в Сърбия, включително Сръбската академия на науките и изкуствата, Сръбската православна църква, гражданското общество, медиите и други актьори в тази област.

ПЕТА ГЛАВА:

ВЛИЯНИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФАКТОРИ В ПРЕГОВОРИТЕ КОСОВО – СЪРБИЯ И СРАВНЕНИЕТО МЕЖДУ ООН И ЕС КАТО ПОСРЕДНИЦИ

Заключения на Пета глава

Чрез изследването, съответно чрез анализите и наблюденията на теоретици, научни препратки, индивидуални интервюта и хронологични описания на целия преговорен процес, се прави опит да се даде отговор на издигнатите хипотези и на поставените въпроси. Различните преговори относно конфликта в Косово и статута на територията от началото на процеса са с широк и комплексен обхват и въвличат голям брой фактори и

институционални мрежи. Дори, когато фокусът е само върху международното или многостранното равнище, картината е много сложна:

Международният отговор е формулиран от една дузина или повече ключови държави, всяка със собствени представи за национални интереси, със свои особен набор от местни ограничения и сили, включително различни перспективи за политическо и военно лидерство и свои собствени анализи на миналото и възможното бъдеще на Балканите. В допълнение, тези държави си сътрудничат за постигането на общи политики едновременно в няколко отчетливо различни групировки, включително ООН, НАТО, ОССЕ и ЕС. Логичният резултат е липсата на съгласуваност в дипломатическия отговор.

В допълнение, актьори и правителства, пряко въввлечени в конфликта – югославското и сръбското правителство, представители на косовските албанци и след това правителството на Косово – също участват в преговорите. Преминавайки през тази сложна система, как може да се очертаят най-решаващите актьори, институции и характеристики на преговорите?

За международните или многостранните преговори, главни актьори са САЩ и Русия, с важни роли са и държави като Обединеното кралство, Франция и Китай, въпреки че инициативата на Съединените щати в края на 90-те години, доведе до спирането на конфликта. Те оказват натиск върху Милошевич, поддържат санкциите срещу Югославия и накрая организират военната интервенция – макар само чрез въздушни атаки – посредством НАТО.

След 1999 г. Съединените щати са основен поддръжник и ментор на „временното правителство“ на Косово, подпомагано от огромния престиж на САЩ в очите на косовските албанци, които схващат Съединените щати като основната причина за тяхното освобождение от сръбското управление. По време на преговорите за финалния статут на Косово, косовското правителство смята САЩ за съюзник в своето искане за независимост и е налице действително доказателство, че САЩ сигнализират своята подкрепа за това на косоварите. Съединените щати са една от първите държави, които признават независимостта на Косово през февруари 2008 г. и са главният съветник на правителството на Косово в изработването на конституцията на новата държава. Но, от друга страна, Русия е твърдо на страната на сърбите в преговорите с Косово. Това често е оправдавано публично

чрез позоваването на тяхната обща идентичност, но геополитическите съображения несъмнено също така играят роля.

Но, периодът след независимостта бележи друга деликатна фаза в преговорите Косово – Сърбия. Действително, между обявяването на независимостта и започването на диалога между двете страни стои процесът в Международния съд на ООН, който, въпреки че е инициран от самата Сърбия, завършва и приключва като безспорен печат върху държавността на Косово. В същото време, неговото препоръчително мнение павира пътя за диалога, при по-благоприятни обстоятелства и условия, но въпреки че са подписани няколко споразумения, те не са гарантирани и не се стигна до значителни постижения в отношенията между двете страни.

На формално равнище диалогът Прищина – Белград е оркестриран основно от Върховния представител и подкрепян от Европейската служба за външна дейност. Водещата роля на Върховния представител в процеса е улеснявана от общата цел на ЕС да осигури мир в европейския заден двор. Въпреки че има значителни разногласия за статута на Косово сред страните членки на Съюза, диалогът получава подкрепа от Съвета и външните министри на ЕС, които редовно посещават региона, настоявайки пред двете страни в конфликта да запазят своята ангажираност. Следователно, последователността и вътрешната отдаденост могат да бъдат оценени като високи. Равносметката от диалога Прищина – Белград се оказва противоречива.

Още повече, приемането на диалога от Белград е съпътствано от целта на Сърбия за членство в ЕС и изискването на ЕС за нормализация между Белград и Прищина. Обаче, силният ангажимент на ЕС да подпомага Сърбия по нейния път към членството може да се интерпретира като предубеждение от Косово. Фактически, легитимността на ЕС помръкна заради отсъствието на единство между страните членки на Съюза относно независимостта на Косово. Въпреки че в преговорите Прищина – Белград това беше засенчено от стремежа на Косово за място на международната сцена, предлагането на прекалено много поощрения на едната страна може да дискредитира ЕС като посредник.

Също така, във връзка с изследвания случай на диалога Прищина – Белград, се предполага, че посредничеството, улеснявано без истинско включване на местните актьори, измества причините за конфликта от макро на микро равнище.

ЕС трябва да подкрепя включването на местното гражданско общество, граждански служители и политически актьори – тези, които ще прилагат и ще наблюдават усилията за посредничеството и диалога, като ключов фактор да стимулират устойчив и траен мир.

Привлекателността на членството в ЕС беше достатъчно, за да уравни очевидните различия между двете и да направи възможно започването на диалога. Липсата на общи предложения или на общи начални гледни точки между двете страни беше заместено от единствената обща цел, която те споделят: членството в ЕС.

Тази ситуация, според експерти в областта, не трябва да остава на това ниво на третиране и следователно усилията трябва да се интензифицират не само за двете пряко въввлечени страни, но също така за целия регион. Според тях, натискът трябва да се увеличава и да се използват допълнителни стимули, за да не се създават празнини, които да бъдат експлоатирани от други актьори.

Във връзка с тази линия и наблюдаваща ситуацията, Русия се чувства удобно в своя подход към Косово, откакто няма свидетелства за единство между ЕС и САЩ, единство, което те развиваха в периода 2006-2011 г., когато заедно се договаряха за заключението и съдържанието на статута на Косово, за признаването на независимостта след нейното обявяване, за разполагането на международната гражданска, както и за подкрепата на техническия диалог между Косово и Сърбия.

Обаче, извън тези геополитически калкулации, е време за реален подход към натрупаните исторически и междуетнически проблеми, да се отворят нови възможности за развитие на региона в духа на европеизацията.

В противен случай, поддържането на статуквото е невъзможно, когато целият регион е в еуфория относно европейската интеграция. Оставянето на Косово извън тези процеси сериозно ще увреди международното доверие към Косово, ще намали подкрепата от главните сили (САЩ и ЕС) и няма да позволи присъединяването към международни организации каквито са Съвета на Европа, НАТО, ОССЕ, Европейският съюз и други регионални организации.

Една от алтернативите за разблокирането на това статукво и за насочването на процеса към финализация, е включването на други актьори в посредничеството.

Докато властите на Косово постоянно искат включването на САЩ в преговорите със Сърбия, от друга страна са сръбските власти, които искат руското включване в разговорите като противотежест.

Но Максим Саморуков, заместник-редактор на „Карнеги Русия“, в един от своите анализи, позовавайки се на продължаващата руска подкрепа за Сърбия, казва че Вучич използва Русия повече като послание в отношенията със Запада.

Кремъл би бил щастлив да види как Западът приема поражението в Косово и кани Русия да се присъедини към мироподдържащите усилия. Това е малко вероятно да се случи. През последните години Русия стана известна като създаваща проблеми на Балканите за поддържане на междуетническите несъгласия в Северна Македония и Босна. Цялостният колапс на доверието между Кремъл и Запада усложни нещата и има малка вероятност за неговото скорошно възстановяване на предишното ниво.

Тази реалност прави Русия твърде токсична и неблагоприятна за лидерите на ЕС или САЩ да разглеждат пряко руско участие в посредничеството по спора за Косово.

Все още опитите на Русия да обезкуражи Сърбия от търсенето на компромис, не означава да се превърнат в реални усилия да се саботира една сделка, ако бъде постигната такава.

Кремъл разбира, че Вучич разглежда връзките с Русия на първо място като средство за натиск в неговите отношения със Запада. Москва се безпокои, че Вучич се показва готов да направи големи отстъпки към Косово в името на сближаването на Сърбия с ЕС. Но годините на изработени контакти означават, че Русия е готова да толерира двойствеността на Вучич, вместо да подкрепя опозицията срещу него – мисленето, че дяволът, когото познаваш, е по-добър от дявола, когото не познаваш. Кремъл също така смята сръбския лидер за сравнително благонадежден партньор в прокарането на главните руски проекти на Балканите.

Обръщайки внимание на хода на това изследване, следователно на практическата хронология на преговорния процес, всеки нов кръг от разговори има пряка цена, следователно закъснения в консолидацията на международната субектност на Косово и от друга страна, печалба на време от Сърбия, която по най-груб начин експлоатира „мекостта и дефектите на посредничеството“ и използва традиционните заплахи към Запада за алтернативни пътища на сътрудничество.

ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Изследователската теза е фокусирана върху принципите на преговорите, подходите на страните, идентификацията на допълнителните значения, резултатите от преговорите и върху влиянието на вътрешните и външните фактори върху преговорите.

Емпиричните и аналитичните резултати верифицират теоретичния модел и изследователските хипотези и последователно преплитат аналитичните и хронологични модели, прилагани в това изследване, което е доказано като успешен метод на проучване. Въпреки че, други методи могат да бъдат възможни в областта на международните преговори, методологията на специфичния изследователски случай също така се доказва като добър начин на подход в областта на това проучване, давайки своя специфичен акцент върху случая на преговорите между Косово и Сърбия. В тази връзка, основното изследване също така показва изключение от референциите от теорията на преговорите и хронологията на процеса, интервютата са полезни от изследователска гледна точка и оказват автентично влияние върху третирането на проблема.

Тази изследователска дисертация също така доказва някои ключови идеи, които могат да подпомогнат други изследователи да проучват и да ги използват в последващи изследвания като наричник за международни преговори и управление на конфликти. В Заключението хипотезите и изследователските въпроси са обобщени и главните открития са критически прегледани като отговори на тях. В тази част също така са обсъдени заключенията във връзка със специфичните контекстуални фактори от преговорната област. Докато, практическите приложения на преговорите са дискутирани и са направени във формата на препоръки като стратегически императиви за бъдещите отношения между двете страни и за бъдещи научни изследвания.

ПРЕГЛЕД НА ХИПОТЕЗИТЕ И НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ВЪПРОСИ

Въз основа на концептуалния модел, предложените хипотези и изследователски въпроси и описанието на предходните глави, основната концепция на това изследване са преговорите като инструмент за управление на конфликти. Както се представя в предложената структура на дисертацията, това изследване включва отношението между три променливи: принципите на преговорите, качеството и резултата от преговорите и ролята на посредника в политическия диалог между Косово и Сърбия.

Тази концепция е изградена около принципите на международните преговори и основната хипотеза: ЕС като посредник използва договорни отношения със страните в конфликт, за да ги стимулира да постигат прогрес в посредническите процеси, докато ООН широко разчита на международни актьори. Съгласно основната концепция, по време на направения в дисертацията анализ, се очертават няколко изводи относно някои фактори, които влияят върху преговорния процес между Косово и Сърбия.

Тази дисертация преглежда също така и въвличането на управляващите капацитети на ЕС в управлението на косовската криза, комбинирайки фокуса върху развитието на ЕС като международен посредник и сравнението с други глобални актьори в международната преговорна област.

ПРЕГЛЕД НА ОСНОВНАТА ХИПОТЕЗА

Тази концепция е изградена около принципа на международните преговори и Основната хипотеза: ЕС като посредник използва договорните отношения със страните в конфликта, за да ги стимулира да постигат прогрес в посредническите процеси, докато ООН разчита главно на външни актьори.

В отговор на издигнатите хипотези, може да се заключи, че преговорите и посредничеството в мирния процес и като превантивна мярка, са станали инструменти с нарастваща популярност в разрешаването на конфликти от ЕС. Доказателствата, представени в това изследване, показват че Европейският съюз е важен посредник за международни мирни споразумения, докато в диалога между Косово и Сърбия след независимостта на Косово, е главният актьор. Появило се на международната сцена през 90-те години, Косово, междувременно стана важна точка на сътрудничество или дори на неразбирателства между различни международни актьори. В допълнение към воденото от НАТО военно измерение, двамата главни актьори, въвлечени в административните, политическите и дипломатическите аспекти, са ООН и ЕС.

Дилемата, възникнала по време на анализа и интерпретацията на референцията от различни актьори по тази тема, е дали тези две организации си сътрудничат, допълват се една друга, конкурират се една с друга или се заместват една друга?! От прегледа на материалите излиза, че тези два механизма в повечето случаи допълват базовите компоненти един на друг, но със сигурност имат различия в управленските концепции.

Позовавайки се на емпиричния анализ, осъществен от Джулиан Бергман, излиза че, въпреки подобията, има три основни разлики между ООН и ЕС в посредническия процес между Косово и Сърбия.

Първо, докато посредникът на ООН Ахтисаари избира един подход, ориентиран към резултатите и търси натиск върху Сърбия в един предопределен резултат, посредническата стратегия на ЕС е много по-ориентирана към процеса и институциите на ЕС заявяват, че главна цел на диалога е „нормализацията на отношенията”.

Второ, ориентацията на ЕС към процеса и по-включващия посреднически стил в сравнение с подхода на ООН, прави възможно ЕС да се установи като безпристрастен „честен брокер” между двете страни.

Трето, ЕС е способен да стимулира страните към компромисно споразумение, докато посредническият екип на ООН рзчита на външни актьори, като членовете на Контактната група, да оказват допълнителен натиск върху страните и/или да осигуряват допълнителни стимули за компромис.

ПРЕГЛЕД НА ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ ХИПОТЕЗИ

В съответствие с концепцията на основната хипотеза, по-широко тълкуване е осъществено чрез допълнителните хипотези, обобщени както следва:

Липсата на задължаващ механизъм на ЕС при приложението на постигнатите в резултат на преговорите споразумения

Въз основа на това изследване, фактическата истина в случая на посредничеството на ЕС в диалога Косово – Сърбия е, че липсата на задължаващ механизъм е основният дефект на ЕС като посредник.

Препоръка: Относно липсата на задължаващ механизъм, както се посочи по-горе, се препоръчва ЕС да използва по по-ефективен начин добре познатите средства за натиск в договорните отношения като „морков” за страните. Следователно, да „наказва” с блокади или да „награждава” със стъпки напред страните по пътя им в интеграцията в зависимост от отговорността, която показват по отношение на постигнатите споразумения. В този случай, да поставя допълнителни условия за европейската интеграция спрямо Сърбия за неприлагането на споразуменията.

Извод: Диалогът Косово – Сърбия може да служи като релевантен източник за дефектите и празнините, както и за новите функционални потребности в структурата на външната политика на ЕС.

Моделите на ЕС и ООН за управление на кризи се нуждаят от партньорство и легитимация един на друг

Според направен по тази тема анализ Европейският съюз и Организацията на обединените нации продължават да бъдат смятани за двамата главни актьори в управлението на глобалните кризи. В тази област операциите на ЕС и ООН показват някои подобия на различните нива. Първо, операциите и на ЕС, и на ООН се основават на съгласие и по-скоро подкрепят отколкото заменят местните власти.

В отговор на този повдигнат въпрос, става ясно, че трите ключови принципа на миропазването на ООН – безпристрастност, ограничено прибягване до сила и съгласието – се прилагат широко от водените от ЕС операции.

Следователно, ЕС приема такава концепция за управление на кризи, която е близка до тази на ООН и водещо е желанието да подкрепя „глобалното и регионалното партньорство за мир и сигурност“; също така, операциите на ЕС се нуждаят от ООН за легитимност и в техните стратегии за преход, по-специално, когато ООН поема процеса от ЕС и практически дава възможност на ЕС да се оттегли.

Случаят Косово – Сърбия показва границите на зависимост на желанието на страните в конфликта да правят компромиси

Според направения анализ, друга специфична черта е зависимостта от показване на желанието на страните да правят компромиси.

Въпреки заявленията за готовност, в отговор на този въпрос, може да се заключи, че празнината в този случай започва от третирането, което страните правят една спрямо друга и на медиатора към тях.

Най-голямата и най-противоречивата разлика между двамата участника е от екзистенциална природа – какво да се прави с начина, по който те схващат и определят себе си: какви са двете преговарящи страни? Те две съседни държави ли са, както настоява Косово, или държава и нейната откъснала се провинция, както твърди Сърбия? Очевидно е, че двата различни случая изискват различно третиране, следователно са различни процеси и произвеждат различни резултати. Така, въз основа на това изследване, във всеки

преговорен процес, позициите на двете страни вече са били известни една на друга и те са диаметрално противоположни. Платформите на двете държави са имали и все още имат съществени различия в политическите и стратегическите аспекти.

Отсъствието на единство в ЕС и двусмислието са пречки за приложението на споразуменията

Въпреки осъществения прогрес, представената като приложение таблица в дисертацията показва, че многобройни повдигнати теми остават недовършени, докато други, постигнати споразумения, не са прилагани.

От осъщественото изследване става ясно, че двусмислието също е следствие от собствената усложнена позиция на ЕС спрямо Косово, тъй като някои страни членки не признават Косово и така се влиза в преговори без ясна пътна карта. Според много изследователи преговорният процес между Косово и Сърбия, специално Брюкселското споразумение за нормализация на отношенията между двете страни, е типичен случай на преговори след конфликт. Част от този „специфичен списък” с критерии е двусмислието на споразуменията или с мекия термин „Конструктивно двусмислие”. Не само, но най-чувствителната точка на този модел е споразумението за Асоциацията на сръбските общини, което е интерпретирано по различни начини от страните в диалога. Но, отвъд конкретните термини, които са продукт на споразумението, двусмислието в този случай започва от тълкуването, което страните дават една на друга и посредникът на тях. Най-голямата и най-противоречивата разлика между двамата участника е от екзистенциална природа – какво да се прави с начина, по който те схващат и определят себе си: какви са двете преговарящи страни? Те две съседни държави ли са, както настоява Косово, или държава и нейната откъснала се провинция, както твърди Сърбия? Очевидно е, че двата различни случая изискват различно третиране, следователно са различни процеси и произвеждат различни резултати.

За да стане ЕС важен фактор на глобалната арена в кризисния мениджмънт, в конфликтите, съответно в преговорите и посредничеството, външната политика и политиката на сигурност не трябва да бъде в измеренията на свободната интерпретация или на политическата воля на държавите членки, а трябва да премине към обединена компетенция, където ще бъде решавана посредством консенсус от институциите на Европейския съюз.

Като резултат, относно тази точка, ЕС трябва да има единна политика за признаването на Косово като независима държава.

Приемането на „студения мир” и „скритото напрежение”

За изработването на тази точка, заключенията, представени в това изследване могат да бъдат обобщени под формата на въпрос: Какви са шансовете едно „скрито напрежение” зад тази неопределеност да избухне? Отвъд случая на диалога Косово – Сърбия, където неопределеността е постоянен въпрос на интерпретация на политическия дискурс „по преценка на страните”, съществува реален риск такива „финализирани” споразумения да се появят отново като сериозен проблем в бъдеще.

Според Пехар двусмислиятa са вид манипулативно макиавелистко средство, което носи само временно измамно удовлетворение на страните, но реално не отговаря напълно на техните нужди. Такова удовлетворение е измамно, защото двете страни имат правото да го интерпретират двусмислено по техни собствени противоречиви начини, като рано или късно, започват да го експлоатират. Това е така, защото двусмислените споразумения могат бързо да доведат до спорове и да се превърнат в спорове, като, именно заради двусмислието, непременно ще избухнат конфликти в интерпретацията

Извод: От направеното изследване също така излиза, че двусмислието е последица от усложнената позиция на ЕС към Косово, с някои страни членки, които не признават Косово и така влиза в разговорите без ясна пътна карта.

Влиянието на други вътрешни и външни фактори в преговорите и диалога като ключ за бъдещето на междудържавните отношения между Косово и Сърбия

Следвайки предписанието на анализа в тази дисертация и без предразсъдъци към реализацията на целите на преговорния процес, границите на установения период, който се анализира в тази дисертация (2016 г.), отбелязват пика в забавянето на формалния процес на нормализация на отношенията между Косово и Сърбия. Сред многото съществени фактори, които са повлияли върху това патово положение, са както голям брой други големи външни и вътрешни предизвикателства, с които се сблъсква ЕС, обаче той не може да бъде държан за отговорен като основният фактор за създадения застой. Освен тези проблеми от страна на посредника, противоречията между страните в диалога, както и изборните процеси, последващите евентуални промени в съответните правителства, също забавят хода на разговорите.

Въпреки това, съществува общ интерес от по-близка интеграция в Европейския съюз като главен източник на влияние за неговата роля на трета страна. Споразумението за стабилизиране и асоцииране с Косово, статутът на кандидат за членство за Сърбия и либерализирането на визовия режим за двете страни служат като мощен и позитивен стимул за двете правителства да започнат диалог и да запазят отворени комуникационните канали във времената на напрежение. Това дава на ЕС уникална и ценна позиция.

Още повече, диалогът се доказва като много важен за аспирациите на ЕС в Западните Балкани, най-вече в Косово и Сърбия. Двете страни са включени в стратегията на Европейската комисия за разширяване, но при доста различни обстоятелства. За Сърбия се предлага конкретно времево разписание, докато на Косово все още се предлага един неясен път, зависещ от петте непризнали го страни и от протакани преговори.

Извод: Въз основа на перспективата на гражданите, Диалогът в Брюксел се разглежда като такъв от първостепенна важност сред всички етнически общности в Косово за подобряването на отношенията между Косово и Сърбия. Гражданите искат диалогът да продължи, но в същото време поставят под въпрос неговата ефективност и изразяват недоверие относно процеса. Те желаят/искат повече информация относно намеренията, съдържанието и очакват резултати от преговорите. Те забелязват конфликтните публични позиции/публичните конфликтни позиции между страните относно това какво са се договорили и критикуват липсата на приложение на предишните споразумения.

ПРЕГЛЕД НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ ВЪПРОСИ

Анализирайки хронологията на тази тема, включително научните препратки, базовите интервюта, аналитичните и интерпретативните описания, фокусирайки се върху управлението на конфликти, съответно върху преговорите и посредничеството, се прави кратко обобщение като отговор на изследователските процеси по-долу:

Кои теории поддържат този вид преговори и какво измерва преговорният модел?

Както се разглежда в дисертацията, конфликтът Косово – Сърбия се смята за: интересен, уникален и комплексен, така че методите за преговори са в съответствие със спецификите на страните в процеса, който често е съпътстван от блокиране и напускане на страните от масата на преговорите.

Що се отнася до рамките на метода за измерване на резултатите, в това изследване основната референция е броят на постигнатите споразумения, съответно тяхното приложение, което може да се види извън целите на страните и посредника.

Какви са резултатите от диалога за нормализацията на отношенията между двете страни в преговорите?

„Първото споразумение относно принципите за управление на нормализацията на отношенията”, постигнато между двете страни през 2013 г., е широко приветствано като успех за Общата външна политика и политика на сигурност на ЕС (ОВППС),

Въпреки значителните подобрения, свързани с интеграцията на местните сърби в косовската система и намаляването на етническите напрежения, Косово и Сърбия до днес остават блокирани в политически и дипломатически спор относно държавността на Косово и неговия международен статут. Заради това, независимо от постиженията на текущия диалог и провалите на двете страни да прилагат някои от вече договорените разпоредби и споразумения, политическите спънки и голям брой геополитически събития и фактори, цялостната нормализация на отношенията между Косово и Сърбия изглежда доста далеч.

Докато от гражданска перспектива, същите разпоредби се интерпретират по един начин в Прищина и по друг в Белград. В тази връзка, почти десетилетие след започването на диалога между Косово и Сърбия, този продължителен и труден процес доведе до много разгорещени дебати сред политическия елит на Косово и неговите граждани.

Почти половината от респондентите на „Барометъра за сигурност на Косово” вярват, че Сърбия печели повече отколкото Косово в този процес, позовавайки се на евроинтеграционните процеси в двете държави. По подобен начин, мнозинството от респондентите вярват, че диалогът се проваля в достигането на желаната цел – действителна нормализация на отношенията между Косово и Сърбия.

Кои са външните фактори, които влияят върху преговорите между Косово и Сърбия?

Различните преговорни формати, които са във връзка с конфликта в Косово и финалния статут на неговата територия от началото на процеса, са с широк обхват и комплексност, въвличат и голям брой фактори и институционални структури. По време на хронологичния анализ на процеса основни актьори са Съединените щати и Русия, с последващи роли за държави като Обединеното кралство, Германия, Франция и Китай.

Конфликтът Косово – Сърбия, както вече се посочи, според Бергман, е особено интересен контекст да се изследва посредничеството на ООН и ЕС от избухването на войната в Косово през 1998 г., Конференцията в Рамбуйе, инициирана от Контактната група на ООН за бивша Югославия (1999); разговорите за статута на Косово, водени от Специалния пратеник на ООН Марти Ахтисаари (2006-07) под наблюдението на ЕС; процесът на т.нар. Тройка, воден от САЩ, Русия и ЕС (2007) и диалогът Прищина – Белград с посредничеството на ЕС от 2011 г. насам. Но трябва да се отбележи, няма фаза в процеса на държавно изграждане на Косово, съответно финализиран с неговата независимост, в която САЩ да не се били пряко или непряко включени.

Въпреки многото пукнатини, които се появяват в трансатлантическото партньорство, САЩ и ЕС продължават да бъдат обединени в тяхното обвързване да съдържат насилствения национализъм на Балканите и да подпомагат региона в неговия преход към либерална демокрация и европейска интеграция.

Кое е основното намерение/цел на посредника в преговорите между Косово и Сърбия?

Позовавайки се на това изследване и на посоченото в официалните документи, основното намерение на ЕС за диалога Косово – Сърбия е нормализацията на отношенията и разширяването на сътрудничеството между страните като условие за подпомагането им да постигнат прогрес по пътя им към Европа.

Понастоящем, съсредоточаването на ЕС върху политиките за политическото и икономическото бъдеще на Сърбия и Косово, беше инициирано чак през 2010 г. Оттогава, както се споменава в Пета глава, Брюксел има дълъг списък от неуспешни опити да накара Косово и Сърбия да се обвържат в един взаимен процес. През 2010 г. се публикува съобщение в медиите относно мнението на Международния съд на справедливостта, препотвърждаващо европейската перспектива на Сърбия и Косово, като се наблягаше върху принципите на добросъседските отношения. Дори по-важно, беше излъчено съобщение, че ЕС е готов да действа като посредник в процеса на диалога.

Обаче, както се спомена, най-вече един признак определя отношенията между Брюксел, от една страна и Прищина и Белград, от друга – напрегнатото разделение между страните членки на ЕС по въпроса за статута. От общо 27 страни членки, 22 признават Косово като суверенна държава.

ПРЕПОРЪКИ

Обявяването на независимостта от парламента на Република Косово на 17 февруари 2008 г. привлече вниманието и доведе до дебати в световен мащаб. Но това не е последният път, когато Косово привлича международното внимание.

Фактически, Косово все още е важен въпрос на международните отношения и повече от десетилетие след обявяването на независимостта. Признаването на неговия независим статут от другите държави и преговорния процес със Сърбия продължава да го прави отворен случай в областта на преговорите и също така привлекателен въпрос за изследване в международните отношения.

Заради това и анализирайки хронологията на тази тема, включвайки научни препратки, базови интервюта, аналитични и интерпретативни описания, фокусирайки се върху управлението на конфликти, съответно на преговорите и посредничеството, се правят и някои препоръки, обобщени както следва:

- За да могат страните да бъдат способни да се подготвят добре и да ръководят предварителните качествени вътрешни консултации; дневният ред на срещите трябва да бъде изяснен, следователно преди всеки преговорен кръг трябва да бъдат идентифицирани и трябва да се определят сроковете за приложение.
- За да може преговорите да имат резултат, посредникът, в този случай ЕС като улесняващ диалога, като първа стъпка трябва да осигури равенството между страните на масата.
- Нужно е да се ускорят процесите на евроатлантическата интеграция в страните от Западните Балкани; като мярка за предотвратяване на нарастването на руското влияние на Балканите.
- Отношението на ЕС и САЩ към диалога Косово – Сърбия трябва да бъде в еднаква траектория като решаваща гаранция за резултатите от процеса. В противен случай това може да застраши процеса от провал. Обаче, анализирайки хода на диалога и сравнявайки го с предходни процеси между двете страни, най-ефективната алтернатива, която може да се препоръча, е повече пряко включване на Съединените щати в този процес.

- Ако ролята на ЕС не се засили скоро, това трябва да се смята като промяна на формата на диалога с включването на нови посредници или създаването на нови форуми за дискусии за постигане на трайно споразумение.
- Ролята на Европейския съюз в този процес е проблематична. В Сърбия и особено в Косово има големи разочарования от посредничеството на Брюксел. През последните години става ясно, че ЕС няма достатъчно авторитет да налага изпълнението на споразуменията, постигнати между страните. ЕС трябва да играе по-голяма и по-решаваща роля в този процес, защото колебанията на Брюксел удължиха процеса и застрашиха стабилността на Западните Балкани.
- В контраст с БАТНА (Best Alternative To a Negotiated Agreement), когато „долната линия” не е главната цел на преговорите, в процеса на диалога между Косово и Сърбия финалното споразумение трябва да бъде на масата колкото се може по-скоро, тъй като всеки нов кръг, всяка нова среща е риск за нови компромиси в ущърб на Косово.
- ЕС трябва да подкрепя включването на местното гражданско общество, гражданските служители и политическите актьори – на тези които ще прилагат и наблюдават усилията за посредничество и диалога, като ключов фактор за стимулирането на устойчивия и траен мир.
- Усилията за постигането на финалното споразумение трябва да се интензифицират, което ще доведе до позитивни ефекти не само за двете страни, които са пряко въввлечени, но също така и за целия регион.
- Следователно, натискът трябва да се увеличава и да се използват допълнителни стимули, за да не се създават празнини, които могат да бъдат експлоатирани от други актьори с деструктивни идеи.
- Отвъд геополитическите сметки, е време за реален подход към натрупаните исторически и междуетнически проблеми в региона, да се отворят нови възможности за развитие на региона в духа на европеизацията.
- В противен случай, поддържането на статуквото е невъзможно, когато целият регион е във еуфория от европейската интеграция. Оставянето на Косово извън тези процеси ще застраши сериозно международното доверие в Косово, ще намали подкрепата на основните сили (САЩ и ЕС) и ще му попречи да се присъедини към международни

организации като Съвета на Европа, НАТО, ОССЕ, Европейския съюз и други регионални организации.

СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Deskaj, Bujar. Interpretation of the Declaration of Independence of Kosowo by ICJ. “Faik Konica”, Prishtinë, 2013. (Albanian)

Deskaj, Bujar. Kosovo’s Independence: in compliance with the International Law. Ministry Of Foreign Affairs of the Republic of Kosovo, Prishtinë, 2018. (English)

Deskaj, Bujar and Behar Ramadani. “International Law – The Case of Kosovo in ICJ”. In: “Research and Education; Challenges Towards the Future”, ICRAE, Shkoder, 2013, 58-65.

Deskaj, Bujar and Behar Ramadani. “Kosovo’s Statehood as a Subject of International Law”. In: “Research and Education; Challenges Towards the Future”, Law International and Regional Cooperation Conference, Durrës, 2014, 136-142.

Deskaj, Bujar. “Modern Conflict Management”. В: Сборник доклади от годишна университетска научна конференция. Том 8: Научно направление „Социални, стопански и правни науки”, Национален военен университет „Васил Левски”, Велико Търново, 2020, 77-89.

Deskaj, Bujar. “The Negotiations on the Final Status Resolution of Kosovo”. In: “Polgari Szemle”, Hungary, 2021 (под печат).